№ 133 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 19 **1892** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 19 № 133

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1893** ԹՒԱԿԱՆԻՆ

21-ՐԴ ՏԱՐԻ „ՄՇԱԿ“ 21-ՐԴ ՏԱՐԻ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն ձեւով և նոյն պրօգրամայով: Մենք սատնում ենք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., մի ամսվանը՝ 1 րուբլի:

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բաղարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշեւի տանը). կայարութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal armenien «MSCHAK». Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով. բառին վճարվում է 2 կոպէկ. «Մշակի» առաջին երեսի վրա մասնաւոր յայտարարութիւններ չեն տպագրվում, այլ տպագրվում են միմիայն՝ լրագիրների յայտարարութիւնները, մահացուցակները և պաշտօնական հաստատութիւնների յայտարարութիւնները, որոնց համար կրկնակի է վճարվում: Մահացուցակի տպագրելը առաջին երեսի վրա արժէ 4 րուբլի, իսկ չորրորդ երեսի վրա՝ 2 րուբլի:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ստորակէտ բացիլը խոլէրայի միակ պատճառը չէ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Աշըգեան պատրիարքի կոնդակը. Հայոց ներկայացումները. Նամակ Արդուինից. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կլիվլէնդի յաղթութիւնը. Տեղեկութիւններ Թիւրքաց Հայաստանից. Թոքախտը բուժելու համար նոր արած փորձերը. Եգիպտոսի հայոց առաջնորդը.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մի պտոյտ Նոր-Բայազէտում.

ՍՏՈՐԱԿԷՏ ԲԱՑԻԼԸ ԽՕԼԷՐԱՅԻ ՄԻԱԿ ՊԱՏՃԱՌԸ ՉԷ

Նոյեմբերի 16-ին (նոր տոմարով) միաժամանակ Միւնխէնի „Medicinische Wochenschrift“ և Պարիզի „La Semaine Médicale“ բժշկական թերթերում լոյս տեսան աշխարհահռչակ գերմանացի ուսումնական Պետտէնկօֆէրի և նրա ընկեր պրօֆէսօր Էմմէրիխի արած նշանաւոր փորձերի զեկուցումները: Այդ փորձերը կատարվել են կօխի խօլէրային հռչակաւոր ստորակէտ բացիլների՝ մարդկային կազմուածքի վրա ունեցած ներգործութեան վերաբերմամբ:

Երեւելի Պետտէնկօֆէրի և պրօֆէսօր Էմմէրիխի իրանց վրա արած փորձերի հետեւանքներին՝ գուցէ վիճակված է կատարելապէս տակն ու վրա անել կօխի բացիլների միջոցով խօլէրայով վարակվելու մասին բժշկականութեան մէջ մինչեւ այժմ տիրապետող գաղափարը:

Ահա ինչումն էին կայանում Պետտէնկօֆէրի և Էմմէրիխի արած փորձերը: Համբուրգից, Գաֆֆկի բժշկապետից ստանալով խօլէրային բացիլների մաքուր կուլտուրան, Պետտէնկօֆէր և Էմմէրիխ իրանց վրա հետեւեալ փորձն արեցին. Նրանցից իւրաքանչիւրը, նախաճաշից յետոյ, ածելով ջրի բաժակի մէջ բացիլների բաւական մեծ քանակութիւն, և խառնելով ջրի հետ սօդայի մի գրամմ՝ խմեցին այդ խառնուրդը: Սօդան յատկապէս դրա համար էր ածված ջրի մէջ, որպէս զի չէզոքացնէ ստամոքսի մէջ եղած աղաթթուն, այսպիսով աւելի էլ նպաստելով, կամ գոնէ չարգելելով ստամոքսի մէջ բացիլների զարգացման: Սակայն երկու ուսումնականներն էլ այդ փորձն անելուց յետոյ ենթարկվեցան միմիայն աննշան փորլուծութեան, առանց փսխման, կատարելապէս ազատ մնալով խօլէրային որ և է ուրիշ նշաններից և կազմուածքի ընդհանուր դրութեան խանգարումից: Բայց երկու պրօֆէսօրների արտաթորութիւնների մէջ նոյն օրը միկրօսկօպով նկատելի եղաւ ստորակէտ բացիլների մեծ քանակութիւն:

Այդ նշանաւոր փորձից Պետտէնկօֆէր հետեւեցնում է, որ կօխի ստորակէտ բացիլը, մարդու ստամոքսի և աղիքների մէջ զարգանալով՝ սախական խօլէրա չէ առաջացնում: Այդ փորձերը, Պետտէնկօֆէրի վկայութեամբ, հաստատում են ֆրանսիացի Բուշար ուսումնականի՝ կենդանիների վրա արած փորձերի հետեւանքները: Յիշեալ ուսումնականը անասունների օրգանիզմի մէջ այս կամ այն ձեւով ներս մտցնելով ստորակէտ բացիլների թարմ կուլտուրան՝ համոզվեց որ դրանից անասունները ամենեւին չէին վարակվում խօլէրայով. իսկ երբ նա փորձեց կենդանիների մարմնի մէջ ներս մտցնել խօլէրայով հիւանդացածների արտաթորութիւնները, այն ժամանակ նոյն կենդանիները խօլէրայով հիւանդացան: Ուրեմն, շարունակում է գերմանացի աշխարհահռչակ գիտնականը, խօլէրային ստորակէտ բացիլը չէ կարող խօլէրային վարակման միակ պատճառ համարվել, իսկ խօլէրան, զարգանալու համար, պահանջում է, բացի անհատի տրամադրված լինելը, և շրջանի ուրիշ նպաստաւոր յայտնի պայմաններ, ինչպէս են՝ խոնաւութիւնը, գետնի և ջրի անմաքուր լինելը և այլն:

Որպէս վերջնական և գործնական հետեւանք իր արած փորձերից, Պետտէնկօֆէր եզրակացնում է. քանի որ լոկ ստորակէտ բացիլի մի օրգանիզմից դէպի միւսն անցնելով, այսինքն մարդկանց փոխադարձ շփմամբ, չէ կարելի վարակվել խօլէրայով, ուրեմն խօլէրայի տարածմանն առաջն առնելու համար անհամեմատ աւելի նշանակութիւն ունի ընդհանրապէս մաքրութիւնը, քաղաքների, գիւղերի և բնակութիւնների խիստ առողջական դրութիւնը, քան թէ հիւանդների առանձնացնելը և մինչեւ այժմ ընդունված կարանտինները:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԸԳԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԿՈՆԴԱԿԸ

Մի քանի օր առաջ, «Մշակի» մէջ արդէն հաղորդվեց, որ Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքարանի այժմեան աթոռակալը՝ Խորէն Աշըգեան, պատրաստել է մի կոնդակ՝ Եւրոպայում և Ամէրիկայում հրատարակվող թէ հայերէն, թէ ֆրանսերէն և թէ անգլիերէն հակաթուրք լրագիրների և ղեկավարների դէմ, և այդ կոնդակը պէտք է կարդացվի ինչպէս Կ. Պօլսի, այնպէս և Թիւրքաց Հայաստանի հայաբնակ տեղերի բոլոր եկեղեցիներում ի լուր ժողովրդեան: Կ. Պօլսի հայոց լրագիրները խոստացել էին տպագրել այդ կոնդակն ամբողջապէս, եկեղեցիներում կարդացվելուց յետոյ:

Մենք անհամբեր սպասում էինք այդ կոնդակի պատճէնին: Սակայն պատճէնը մեզ չը հասաւ և կոնդակի բովանդակութեան մասին ընթերցողներին մի գաղափար տալու համար, առաջ ենք բերում Կ. Պօլսից, լրագրութեան միջոցով գրած հետեւեալ տողերը.

«Շաբթուս՝ պատրիարքը մի կոնդակ խմբագրեր էր եկեղեցիներուն մէջ կարդացուելու համար. կոնդակին բնաբանն էր Պօղոս Առաքեալի այն խօսքը թէ «Ծառայք, հնազանդ լերուք տէրանց ձերոց»: Կոնդակը գրուած էր Եւրոպայի մէջ հրատարակուած լրագիրներէն ժողովուրդը զգուշացնելու համար. անոր մէջ յիշուած էին բոլոր այդ լրագիրներու անունները, անոնց խմբագիրներու, մինչեւ իսկ օգնականներու և խումբերու անուններըն: Պատրիարքը՝ եւրոպաբնակ հայ գործիչներուն դէմ շատ խիստ լեզուով գրած էր իր կոնդակը:»

Այդ խօսքերն արդէն մօտաւոր գաղափար են տալիս, թէ ինչ բովանդակութիւն է ունեցել այդ նոր կոնդակը: Եւ վերջապէս, դժուար չէ առանց այդ կոնդակը կարդալու էլ՝ ենթադրել, թէ ինչ պիտի լինի նրա բովանդակութիւնը, քանի որ այս վերջին տարիների ընթացքում, Աշըգեան, արդէն մի թէ երկու անգամ, հրատարակել է այդպիսի կոնդակներ, և կարդացնել տուել հայոց եկեղեցիներում, և այդ կոնդակների պատճէնները տպագրվել են թէ Կովկասեան և թէ Կ. Պօլսի լրագիրների մէջ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՊՏՈՅՏ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏՈՒՄ

Նոր-Բայազէտը մի գաւառական քաղաք է. ժողովուրդը պարապում է վաճառականութեամբ, անասնապահութեամբ, հողագործութեամբ և զանազան տեսակ արհեստներով: Չնայած վաճառականները, որոնք ամեն տարի չարաչափ իրանց ապրանքները փոխում են գիւղացիների անասունների հետ և «չօղարութիւն» (անասնավաճառութիւն) են անում,—այդպիսի մանուֆակտուրայի ապրանք ծախողները նոյն իսկ չեն զլանում նաև պարապելու հողագործական բաժնով: Այդ հանգամանքը շատ ուրախալի է և այդ վկայում է նրանց ընդհանուր ձգտումը դէպի չահագործական աղբիւրները, իրանց ընտանեկան-տնտեսական դրութիւնը բարւոքելու վերաբերմամբ: 1000-ից աւելի ընտանիքներից, կարող եմ ասել, 200-ը միայն զբաղվում են առեւտրով, իսկ մնացեալ ընտանիքները պարապում են ռաչպարութեամբ: Այդ տեսակէտից կարելի է ասել, որ Նոր-բայազէտցիների գլխաւոր պարապմունքը հողագործութիւնն է:

Սակայն այս տարվայ բնական աղէտի, երաշտութեան պատճառով քաղաքացիների այդ պարապմունքն այն արդասաւորութիւնը չունեցաւ, որքան ուրիշ տարիներում. ցանքքարը իր սերմը հազիւ է տուն բերել և անասունների կերը այս տարի նախորդ տարիներում ունեցած 1/8-ական բաժինն է միայն վերցրել: Եւ որքան անաջող է եղել այս տարվայ ցանքը, նոյնքան անաջող, անվաստակ է լինում այժմ անասնավաճառութիւնը: Գարունքից սկսած այս քաղաքի «չօղարները», վերցնելով գիւղացուց նրա պարտքի տեղ նրա անասունները՝ պահում են մինչեւ բուն ձմեռը և որպիսի աշխատանք, որպիսի չարչարանք են կրում մինչեւ որ պարարտացնում, գէրացնում են այդ անասունները (որովհետեւ գնելիս շատ լղար են լինում):—Նրանք սկզբում վարձում են մի քանի հոգի նախրապաններ (դիցուք 100 հատ տաւարի համար), նրանց ամբողջ 9—10 ամիս կերակրում, հագցնում են, արօտատեղեր են գնում տաւարը արածացնելու համար, որոնց 1000 րուբլիներով գին են վճարում: Պատահում է, որ երբեմն էլ մի որ և հիւանդութիւն է ընկնում տաւարի մէջ և շատ բաժինը կոտորում և այլն: Եւ ահա այդպիսի տանջանքներ կրելով և ամբողջ 9—10 ամիս չարչարվելով Նոր-բայազէտցի «չօղարը» իր 25—30 րուբլիով գնած եզը այսօր 25 րուբլիով էլ չէ կարողանում վաճառել, մինչդեռ մի տաւարի վրա նա փող է ծախսել 5—10 րուբլի:

Առեւտուրը այժմ մասնաւորապէս ընկած պէտք համարել Նոր-Բայազէտում: Այնու ամենայնիւ առեւտրականները մի կերպ կարող են անցկացնել այս անշահաւէտ տարին, դիցուք առանց որ և է գումար աւելի չահաբաժին ունենալու, բայց ինչ կը լինի միւս երկրորդական և երրորդական դասակարգերի վիճակը, օրինակ «էշակչիների», «չարվադարների» և այլ թափառական վաճառականների դրութիւնը, որոնք ոչ մի կողմից չեն բարւոքել իրանց տնտեսական դրութիւնը, չեն ձեռք բերել իրանց նախորդ տարիներում ունեցած չահաբաժինը... Էշակչիները, որոնք ամեն տարի, ամառվայ 3 ամսում 20—30 անգամ կրկնում էին իրանց երթեւեկութիւնը, մրգեր էին կրում Երեւանից և ծախում Նոր-Բայազէտի շուկայում, այս տարի գրեթէ պարապ մնացին. մրգերը նրանց արգելված էր կրել կամ ծախել: Ձկան վաճառումը կամ տեղափոխումը, որ տեղլս «չարվադարների ու էշակչիների» գործն է, նոյնպէս չը կար այս տարի դժբաղդաբար, որովհետեւ այս տարի Սեւանի ծովակում ձուկ որսալը արգելված է կառավարութեան կողմից *): Բացի այդ՝ նոյն այդ «չարվադար-էշակչիներից» շատերը, իբրեւ թափառական առեւտրականներ, խօլէրայի համաճարակումից զերծ մնալու համար՝ ոչ մի կողմ չեն գնացել այլ և այլ նպարեղէններ արտածելու կամ ներմուծելու համար, հետեւապէս այդ դասակարգի մարդկանց նիւթական դրութիւնը շատ նեղ շրջանակի մէջ էր դրված այս տարի: Այդպիսի նիւթական դրութեան անկումն է գուցէ պատճառը, որ այժմ ընդհանուր տրտունջ է տիրում ժողովրդի ամեն դասակարգերում:

Միակ առեւտրական շարժումը, որ տեղի է ունեցել անընդհատաբար,—դա օղիի և այլ ոգելից խմիչքների վաճառումն է, որը թէ իր կրկնապատիկ գնով և թէ մեծ քանակութեամբ ծախվել է այդ քաղաքում: Օղիի չափազանց գործածումը վերագրում են այն բանին, որ իբր թէ շատ խմելով գուցէ խօլէրային բացիլները ոչնչանան իրանց ստամոքսում կամ աղիքներում...

Նոր-Բայազէտը, իբրեւ գաւառական մի փոքրիկ քաղաք, յետ չէ մնում նաեւ իր նման քաղաքներից ուսումնական կամ կրթական գործում. ունի քաղաքային ռուսաց ուսումնարան, ունի ծխականեկեղեցական երկսեռ հայոց դպրոց, ունի գրադարան-ընթերցարան, թատրօնական մի փոքրիկ բեմ իր բոլոր յարմարութիւններով և գեղանկար դեկօրացիաններով և այլն: (Չը մոռանամ յիշել, որ այս տարի յուլիսին տօնվել է տեղլս հայոց ուսումնարանի գոյութեան 40-ամեակը): Այդ բոլորի հետ միասին Նոր-Բայազէտի երիտասարդութիւնը, որի մեծամասնութիւնը զանազան պաշտօններով այժմ ցրված է ուրիշ կողմեր, չէ զլանում ամեն կերպ օգնութիւն հասցնել իր հարեան ռամիկ ժողովրդին, իր դրացի քաղաքացուն: Դրան ապացոյց կարող է լինել այն յարգելի հանգամանքը, որ այս տարի խօլէրայի ժամանակ այդ երիտասարդական ոյժերից բաղկացած սանիտարական խմբերը մեծ գործ են կատարել այս

*) Սեւանի ծովակում ձուկ որսալը 3 տարին մի անգամ պաշտօնապէս արգելվում է:

Սակայն այս անգամ Թիւրքաց բարձր կառավարութիւնը վերջին րոպէին ուրիշ կերպ վերաբերվեց դէպի Աշըգեանի նոր կօնդակը: Նկատելով որ այդ կօնդակը պէտք է ծանօթացնի ժողովրդին այնպիսի հ ա ր ց ե ր ի և ա ն ձ ա ն ց հ ե տ, որոնց մասին Թիւրքահայ ժողովրդի մեծամասնութիւնը դեռ գաղափար անգամ չունի, նկատելով, որ այդ կօնդակի շնորհիվ՝ շատերը պէտք է իմանան այն, ինչ որ չը գիտէին, Թիւրքաց կառավարութիւնը՝ երկար խորհելուց յետոյ, կարգադրեց անմիջապէս դադարեցնել կօնդակի ընթերցումը, հաւաքել ցրված օրինակները և յայտնել Աշըգեանին, որ կառավարութիւնը այժմ այն կարծիքի է, որ այդ կօնդակը չը պէտք է տարածել և չը պէտք է կարդալ: Այդ կարգադրութեան հիման վրա՝ կօնդակի ընթերցումը տեղի չունեցաւ և ցրված օրինակները անմիջապէս հաւաքվեցան:

Այս րոպէիս, երբ այս տողերը գրում ենք, այդքանն է միայն յայտնի Աշըգեանի կօնդակի մասին: Թէ ինչ եղաւ դրանից յետոյ, մեզ դեռ յայտնի չէ: Խոստանում ենք հաղորդել յաջորդ մանրամասնութիւնները, երբ կը ստանանք Կ. Պօլսից՝ լրագիրների միջոցով:

Խ. Մ.

ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

—

Հազար անգամ ասեցէք, էլի նոյն սխալն են կրկնում, և դեռ համարձակվում են հասարակութեանը մեղադրել:

Բեմ են դուրս բերում արդէն հասարակութեան վաղուց ծանօթ պիէսաներ, նեղութիւն չեն կրում նոր, շնորհով պիէսաներ թարգմանել տալ, և տրտնջում են թէ ժողովուրդը թատրոն չէ գալիս:

Սուտ է: Ինչու նոյն հասարակութիւնը, որը թատրոն եկաւ «Ընկերակիցների», «Պատւի» ներկայացումներին, չէ ուզում գալ «Պարիզի աղքատներին» կամ «Սխալ հաշւին»:—Չէ՞ որ ամեն երևոյթ ունի պատճառներ, որ պէտք է քննել և այդ քննութիւնից օգուտ քաղել, փորձվել: Սակայն, կարծէք թէ այդ ճշմարտութիւնը մեր թատրոնի համար չէ ասված:

Եւ եթէ կր յամառէք, նոյն սխալ շաւղով կը շարունակէք ընթանալ, կրկին հին, տեսնված, ծամծմած պիէսաներ դուրս կը բերէք, իմացէք, որ հասարակութիւնը եկող չէ, ինչքան էլ կոկորդիլոսի արտասուքներ թափէք:

Ի դէպ. «Սխալ հաշիւ» պիէսան, փոխադրութիւն Ա. Երիցեանի, նոյեմբերի 16-ին լաւ չանցաւ. Թատրօնը դատարկ էր, և խաղն էլ՝ անհամեմատ աւելի թոյլ էր, քան անցեալ տարի:

*

ՆԱՄԱԿ ԱՐԴՈՒԻՆԻՑ

—

Նոյեմբերի 13-ին

Զինուորական յանձնաժողովը, որը եկած էր Օզուրգէթից, նոյեմբերի 1-ին սկսելով իր նիստերը, վերջացրեց 3-ին: Նորակոչներից թւով 98 մարդ, մեծ մասը Արդուինից, իսկ շատ փոքր մասը Արդանուշ և Շավշէթ գիւղերիցն էին: Այս թւից 9 հոգի իսկական ծառայութեան մտնելու վիճակը հանեցին, մի քանիսը բոլորովին ազատվեցան ծառայութիւնից, համաձայն բժիշկների վկայութեան, փոքր մասին մի տարի ժամանակամիջոց տրվեց, իսկ մեծ մասը առաջին կարգի «օպօլչենիայում» հաշւեցան: Ցաւելով պէտք է ասենք, որ թէ նորակոչները, բացառապէս արդուինցիներից, և թէ այցելուները այս տարի առաւել ևս անխոհեմ և անկարգ էին պահում իրանց, քան թէ անցեալ տարի: Չը նայելով որ հոգեւորականութիւնը քարոզ էր տուել եկեղեցիներում, որ նորակոչները և այցելուները աղմուկ չանեն և բարձր չը խօսեն նիստերի ժամանակ, այնու ամենայնիւ մեծ անկարգութիւն էր տիրում նրանցում:

Նորակոչներից մի քանիսը արդուինցիներից, նիստերի երկրորդ օրը, երբ վիճակ պէտք է հանէին, ոգելից ըմպելիքների ներգործութեան տակ էին ենթարկված, այնպէս որ նախագահը չը թոյլ տուեց նրանց մտնել վիճակահանելու արկղին և նրանց տեղ հանեց վիճակ Արդուինի դէպուտատներից մինը: Վերջապէս պէտք է հասկանան Արդուինի երիտասարդները, որ զինւորական յանձնաժողովի նիստերը գինետուն չեն, որտեղ կարելի է ամեն կերպ անկարգութիւններ անել: Նախագահը նախազգուշացրեց նորակոչներին, որ եթէ եկող տարի ևս նրանք չը զսպեն իրանց, ստիպված կը լինի չը թոյլ տալ նիստերին այցելել թէ նորակոչներին և թէ այցելուներին: Վիճակը նորակոչների տեղ կը հանեն քաղաքի դէպուտատները:

Նորակոչ 9 զինուորներից 7 հոգի հայ-կաթօլիկ են, իսկ 2 հոգի հայ-լուսաւորչական, որոնց երդուեցրին հայ-կաթօլիկ և լուսաւորչական հոգեւորականները հայերէն լեզուով:

***

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 14 նոյեմբերի

Զարմացմամբ կարդացի «Մշակի» 131 համարում Բագուի տղայոց դպրոցի տեսուչ պ. Գալստեանի հերքումը, 121 համարում իմ տպված յօդուածի դէմ: Մինչդեռ իմ նախորդ յօդուածով ստիպված էի հասարակութեան ուշադրութիւնը դարձնել մի այնպիսի անարդար վարմունքի վրա, որպիսին է ուսուցչին հրաւիրելը և իր պաշտօնում չընդունելը, այս անգամ ես ստիպված եմ նոյն հասարակութեան ուշադրութիւնը դարձնել մի աւելի խայտառակ վարմունքի վրա, այն է թէ ինչպէս մի տեսուչ, որը կոչված է մի ամբողջ դպրոց կառավարելու և ճշմարտութեան ու արդարութեան գաղափարները պատուաստելու մատաղ սերնդի հոգու մէջ, յանկարծ նոյն այդ տեսուչը, չը բաւականացած նրանով, որ թշուառութեան մէջ է ձգել մի ուսուցչի, ահա այսօր էլ դուրս է եկել հրապարակ և աշխատում է ձգել նոյն ուսուցչի վարկը, անուանելով նրան անտեղեակ, անգէտ, անմիտ, կոպիտ, մինչև անգամ անգրագէտ և վնասակար:

Առաջինը, պ. Գալստեան, տոմսի մէջ, որով դիմում էք պ. Տէր-Սարգսեանին և ուսուցիչ խընդրում, բոլորովին չը կան մասնագէտ գեղագիր բառերը, այլ փակագծի մէջ գրված է (գրութեան, գծագրութեան ուսուցիչ և վերակացու):

Երկրորդ, տոմսի մէջ ռոճիկ առաջարկված է 690 ր. և ոչ թէ 675 ր., ինչպէս դուք էք գրում, իսկ ռոճկի հաշւելը նոյեմբերի մէկից՝ յիշված էր այն հեռագրի մէջ, որով հրաւիրել էիք ինձ որպէս ուսուցիչ:

Երրորդ, դուք ուրանում էք ձեր այն խօսքերը, որով պահանջում էիք ինձանից՝ լինել մասնագէտ գեղագիր, այդ արհեստով երկար պարապած, և աշակերտներին տրվելիք օրինակներն անձամբ պատրաստող: Այդ մի և նոյն էր, պ. Գալստեան, որ դուք պահանջէիք կրօնի ուսուցչից լինել աստուածաբան, թուաբանութեան ուսուցչից լինել մաթեմատիկոս, բնագիտութեան ուսուցչից լինել բնագէտ, հ. լեզուի ուսուցչից լինել հայկաբան և վերջապէս դուք էլ, որպէս ռուսաց լեզուի ուսուցիչ, պարտաւոր էք լինել ռուսագէտ, բայց ասեցէք խնդրեմ ո՞վ է ձեզանից աստուածաբանը, բնագէտը, հայկաբանը, մաթեմատիկոսը և վերջապէս ռուսագէտը. չէ որ հէնց այդ տեսակէտից իրաւունք չունէիք պահանջել ինձանից մասնագիտութիւն:

Չորրորդ, մեր խօսակցութեան ամբողջ ժամանակ ներկայ չէ եղել ոչ մի ուսուցիչ. միայն մէկը, սև ակնոցով, մի անգամ մտել է մեզ մօտ և անմիջապէս դուրս գնացել, ուրեմն ինչպէս կարող էի ես ձեր և մի քանի ուսուցիչների ներկայութեամբ հրաժարվել դասերից և պատրաստականութիւն յայտնել նոյն իսկ գրաւոր կերպով հրաժարական տալ: Ընդհակառակը, եթէ դուք քաջութիւն ունենայիք իմ երկու յայտարարութիւնները ձեզ ուղղած՝ հրապարակ հանել, այնտեղ պարզ կերևար, որ ես ոչ մի կերպով չեմ ուզում թողնել իմ դասերը: Եւ դուք, պ. Գալստեան, ինչպէս էք վկայ բերում մի քանի ուսուցիչներին, մինչդեռ մեր երկուսիս խօսակցութիւնից յետոյ, երբ խոստացաք խորհրդակցել և դասերը փոփոխել և երբ մենք երկուսով օրիորդաց ուսուցչական սենեակը գնացինք, ապշած մնացի, տեսնելով բոլոր ուսուցիչներին բոլորած մեծ սեղանի շուրջը, առաջները սուրճի գաւաթներ, շաքարահաց և կարկանդակներ և վերջապէս կաթ:

Հինգերորդ, երբ ես ճարահատված առաջարկեցի փոփոխել դասերը, ոչ թէ դուք անմիտ բառով նկատեցիք ինձ, այլ ընդհակառակը սուրճի սեղանի շուրջը դուք մի տնային ժողով ունեցաք իմ հարցի առիթով և ձեր ասելով, եթէ մէկը ուսուցիչներից համաձայնվէր, ես կը ստանայի դասեր, թէև փոփոխված:

Վեցերորդ, ես բոլորովին չեմ ասել թէ Բագուի դպրոցը իմ տեղս չէ, և դուք ոչ միայն չէիք աշխատում ինձ համար տեղ գտնել, այլ մինչև անգամ հրաժարվեցիք հեռագրել Շամախու թեմ. սրբազան առաջնորդին և ինձ համար տեղ խնդրել, այլ ուսուցիչներից երկուսը խընդրեցին, չեմ յիշում ո՞ր քահանային, և վերջինս հեռագրեց, թէև բացասական պատասխան ստացաւ, տեղ չը լինելու պատճառով: Մի բան միայն ճիշդ էք խօսում, առաջարկեցիք մի ինչ որ մասնաւոր դպրոցում հայոց լեզուի դասեր, բայց այնպիսի ռոճիկով, որ ամաչում էիք ասել, ամսական 15 ր. այն էլ Բագւում:

Իսկ ինչ վերաբերում է ամենանշանաւոր կէտին, այն է իմ տգիտութեան, իմ կոպիտ սխալներին և վերջապէս իմ անգրագիտութեան, այսքանը կը պատասխանեմ: Պ. Գալստեան, գիտուն, տգէտ, կոպիտ, նուրբ, լաւ, վատ, խելօք, անմիտ և այլն այսպիսի խօսքերը այնքան առաձգական են, որ տարբեր մարդկանց մօտ տարբեր մտքով և չափով են գործածվում և հասկացվում, հետևապէս ոչ ձեր վատաբանութիւնները և ոչ էլ իմ գովեստները իմ գոյութեան վերաբերեալ՝ չեն կարող նրա իսկական արժանիքը որոշել՝ նոյնպէս իմ ռուսերէն գրութեան վերաբերեալ, ոչ ձեր 2 բառ և 3 սխալին կը հաւատան և ոչ էլ իմ շատ բառեր և անսխալ ասելուն կը հաւատան, այլ եթէ դուք քաջութիւն ունենայիք և այն տեսակի առաջին թերթը, որի վրա գրեցի հայերէն և ռուսերէն, ուղարկէիք ձեր յօդուածի հետ «Մշակի» յարգոյ խմբագրին, այն ժամանակ ամեն բան կը պարզվէր և ձեր վարմունքը ակներև կը լինէր, թէ ինչպէս դուք ձեր կամքի համեմատ առաջ էք բերել երկու բառ մի քանի սխալներով:

Ահա թէ ինչ է մնում ինձ անել, որովհետև ես արդէն բողոքել եմ ս. Էջմիածնի ուսումնական յանձնաժողովին, և որովհետև իմ գրած թերթը ձեզ մօտ է գտնվում և մի լաւ ապացոյց է իմ տգիտութեան, ուստի, պ. Գալստեան, պահանջում եմ անյապաղ երևան հանել այդ իսկական թերթը, մանաւանդ որ դրանով դուք պիտի արդարանաք, իսկ եթէ երևան չը հանէք, այդ փաստ կը լինի, որ ձեր ստախօսութեան ամենամեծ դօկումենտը թաքցնում էք և այդ կերպ բարդում էք իմ վրա մի ամբողջ շարք սուտեր:

Ուսուցիչ՝ Յովհաննէս Տէր-Մարտիրոսեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Մշակի» խմբագրութեան մէջ յօգուտ Րաֆայէլ Պատկանեանի ընտանիքի եղած 1880 րուբլի 20 կօպէկ գումարից, երէկ ուղարկեցինք Նոր-Նախիջևան, երդուեալ հաւատարմատար Գրիգոր Ջալխուշեանի անունով, ըստ պատկանելոյն հասցնելու համար՝ Թիֆլիսի Առևտրական Բանկի փոխանակագրով 1500 րուբլի: Ուրեմն մեզ մօտ, վերոյիշեալ նպատակով հաւաքված փողերից մնում է

քաղաքի առողջապահական-մաքրական գործում: Եթէ չը լինէին այդ սանիտարական խմբերը, ինչպէս շատերը վկայում են՝ Նոր-Բայազէտը 100-աւոր զոհեր կը տար խօլէրային:

Խօլէրայի համաճարակի պատճառով այս քաղաքը մասամբ բարեկարգվեց, եթէ կարելի է այսպէս ասել: Տարիներով դիզված աղբերն ու անմաքրութիւնները քաղաքից դուրս են տարվել, այն ծակուծուկ տեղերն ու զանազան շէնքերի անկիւնները, որտեղ ժողովուրդը մշտապէս այցելում էր՝ մաքրվել են. շինվել են նաև մի քանի տեղ հասարակութեան համար արտաքնոցներ, որոնցից քաղաքը զուրկ էր և այդ բոլորի վրա աւելանում է և այն, որ «Խաչերից» հոսող հրաշալի բիւրեղանման ջրաբաժնից՝ մաքուր ջուր պէտք է բերեն դէպի քաղաք և մի քանի տեղ աղբիւրներ կառուցանեն: Այս գործը թէև մի քանի ամիս առաջ արդէն սկսված է և թէև քաղաքի դէպուտատ պ. Ա. Բունիաթեանց ոչինչ ջանք չէ խնայում այդ ի կատար ածելու, սակայն այլ և այլ դժուարութիւնների ու խոչնդոտների հանդիպելու պատճառով դեռ ևս այնպէս կիսակատար մնում է: Դրանից հետևում է այն բուն ժողովրդական առածը թէ՝ «մինչև առուն ջուր կը գայ, գորտի աչքերը դուրս կը գան»... Ինչ և իցէ, գարնանը խօ մաքուր ջուր կը վայելեն Նոր-Բայազէտի մի քանի թաղականները, որոնք խսպառ զուրկ են այդ քաղաքի հ ա ն ր ա հ ռ չ ա կ ջրերից...

Ներկայ ուսումնական տարում տեղիս հայոց ուսումնարանի ուսուցչական խումբը փոփոխութիւնների է ենթարկվել: Ուսման-կրթութեան կամ ուսումնական առաջադիմութեան մասին առայժմ ոչինչ խօսելու չենք: Բայց թէ ոլքան բեղմնաւոր կը լինեն այս ուսումնական տարում մեր դպրոցական գործերը,—այդ ցոյց կը տան յաջորդ քննութիւնները, մօտիկ ապագան:

Յօդուածիս սկզբում ասեցի, որ Նոր-Բայազէտի հասարակութեան մեծամասնութիւնը պարապում է հողագործութեամբ: Սակայն այդ ահագին մեծամասնութեան զբաղմունքը, իր դժոխային աշխատութեամբ լիակատար բաւականութիւն չէ տալիս տեղիս հողագործ դասակարգին: Այդ գուցէ նրանից է, որ Նոր-Բայազէտի ամբողջ վարելահողերը, քաղատեղերն ու արօտատեղերը ա ն ջ ր դ ի են և թէև այդ բոլոր հողերը բաւական են հասարակութեան երկրագործական պահանջներին լիութիւն տալու համար, բայց և այնպէս նոյն այդ հողերն ա ն բ ե ր ր ի և ա ն պ տ ո ւ ղ կարելի է համարել:

Նոր-Բայազէտի քաղաքապատկան—հողագործական (վարել-ցանելու և քաղելու) տեղերը առանձին մասերի են բաժանված արօտատեղերից և եայլաղատեղերից: Բոլոր այդ հողաբաժինները՝ ընդհանրապէս վերցրած՝ մօտ 50 վերստ շրջապատ ունեն և իւրաքանչիւր բաժինը կրում է իր առանձին անունը: Օրինակ, եայլաղատեղերը կամ արօտատեղերը անուանվում են «Կարմիր-դար» «Վերի-խուրդ» և «Ազատ-խարաբա» *). քաղատեղերն են՝ «Սառաչլու», «Իւշթափա», «Տամջու» և այլն, իսկ վարելահողերն են՝ «Պատաշար», «Աղի-քռայ», «Մշկօյի-քռա», «Դօշեր», «Կուտուզ», «Դուրան» և այլն:

Այդ վարատեղերից շատերը անարգասաւոր են և նրա համար, որ աւազախառն յատկութիւն ունեն, և յայտնի են իրանց կոշտութեամբ և ամրութեամբ ու մեծ դժուարութեամբ են վարվում (հերկվում) թէ գութանով և թէ չորցով: Օրինակ «Դուրան» անուանված հողաբաժինը սաստիկ աւազոտ է և մեծ մասամբ կ ի ր է պարունակում իր մէջ: Կրային յատկութիւն ունեն նաև «Պատաշար» և «Մշկօյի-քռա» կոչված վարելահողերի մի քանի մասերը, որոնք կից են գտնվում «Դուրան» ասված հողաբաժնին: Սևահողեր կամ կաւահողեր, որոնք յայտնի են թէ իրանց փափկութեամբ և թէ արդիւնաբեր յատկութեամբ, պարունակում են «Դօշեր», «Կուտուզ» և «Աղի-քռա» անուանված հողաբաժինները: Իսկ խոտատեղերը, որոնք տարածվում են բարձր սարերի ստորոտներում, իրանց հողային յատկութեամբ՝ շատ քիչ են տարբերվում միմեանցից և այդպիսի քաղատեղերից աջող բուսականութեան արտադրութիւնը կախված է անձրևից կամ անձրևային եղանակներից: Սաստիկ երաշտութեան տարիներում այդ խոտատեղերը, մանաւանդ «Իւշ-թափա», «Տամջու» և այլ քաղատեղերը շատ կարճ բոյս են արտադրում. իսկ «Դօշեր» անուանված հողաբաժնից մի քանի աննշան մասեր, իրանց տէրերի ձեռքով, արուեստական առուներով՝ ջրվում են խոտատեղերում կամ եայլաղատեղերում գտնված ձիւների կոյտերից ժ ա մ ա ն ա կ ա ւ ո ր ա պ է ս հոսող ջրերով, որոնք մի քանի «չայիր» (քաղատեղ) և արտեր ջրելուց յետոյ, խսկոյն ծծվում, ցամաքում են և այդպիսի փոքրամասնութիւն կազմող ջրերը մեծ կռիւ և աղմուկ են պատճառում իրանց հողերը ջրել ցանկացող մի քանի երկրագործների շրջաններում, որոնցից իւրաքանչիւրը իր խոտատեղը կամ արտը չ ո ւ տ ո վ ջրելու համար՝ իր ոյժը փորձում է իր հարևանի հետ փայտակռիւ անելով...

Նոր-Բայազէտը թէև մի փոքրիկ քաղաք է, բայց և այնպէս ունի երկու եկեղեցիներ ութ քահանաներով, բացի եկեղեցիների բարեկարգիչ վարդապետից և թէև այդ քահանաներից մի քանիսը իրանց բնական ձիրքերով մասամբ ընդունակութիւն չունեն միշտ կրօնի, բարեպաշտութեան սկզբունքը աւելի խոր թափանցել ժողովրդի սրտում, այնու ամենայնիւ տեղիս ժողովուրդը այն աստիճան բարեպաշտ, այն աստիճան կրօնասէր է, որ դարձեալ քահանայի պահանջ է զգում և ցանկանում է էլ աւելի թւով և լաւ քահանաներ ունենալ...

Գ. Սէմանեան

*) Ազատ-խարաբա հողաբաժինը քաղաքը յատկացրել է 1878 թւի ռուս-տաճկական պատերազմից յետոյ այստեղ գաղթողներին:

այժմ միայն 380 րուբլի 20 կոպէկ: Հարկաւոր ենք համարում յիշեցնել, որ օգոստոս ամսին նոյնպէս ուղարկած ենք Պատկանեանին դեռ իր կենդանութեան ժամանակ 1500 րուբլի: Ուրեմն, համգամանկութեան սկսվելու օրից, «Մշակի» խմբագրութիւնը ուղարկած է Պատկանեանի ընտանիքի օգտին ընդամէնը՝ 3000 րուբլի:

—

Մեզ հաղորդում են որ իշխանուհի Սօֆիա Արղութեան, որն ունէր Թիֆլիսում մի էժանագին գրադարան, ընծայել է իր ամբողջ գրատունը, մօտ 5000 րուբլու արժողութեամբ՝ Կովկասեան Հայոց Բարեգործական ընկերութեանը, ցանկութիւն յայտնելով որ ընկերութիւնը բանայ մի գրադարան-ընթերցարան Ալէքսանդրօպօլում, կամ գաւառական որ և է ուրիշ քաղաքում:

—

Անցեալ կիրակի օր, նոյեմբերի 15-ին, ԹԻՖԼԻՍԻ Ջգրաշէն եկեղեցու ծխականները կատարեցին նոյն եկեղեցու երեցփոխի ընտրութիւնը: Ընտրվեց պ. Միրվելեանց, որը նոյն եկեղեցում երեցփոխ էր արդէն մի քանի տարի չարունակ: Սակայն պարոնը Ջգրաշէն եկեղեցու ծխական չէ և զարմանում ենք որ այդ եկեղեցու ծխականները նրան անդադար ընտրում են երեցփոխ, մի և նոյն ժամանակ ծխականների ժողովը նախագահող քահանան չէ յայտնում որ այդ տեսակ ընտրութիւնը անվաւեր է, քանի որ հայոց եկեղեցուն վերաբերեալ պետական կանօնադրութեան մէջ (Положенiе-ում) ասված է՝ յօդուած 1026 (նախկին 122 յօդուած) հետեւեալը. «Ктиторъ или староста церкви избирается на три года изъ почетнѣйшихъ прихожанъ. По окончанiи трехлѣтiя, онъ можетъ быть снова избранъ въ сiю должность.» (Երեցփոխն ընտրվում է երեք տարով ամենապատուաւոր ծխականներից: Երեք տարվայ ժամանակամիջոցի լրանալուց յետոյ, նա կարող է նորից ընտրվել նոյն պաշտօնի համար): Սակայն ոչ մի տեղ ասված չէ որ կարելի լինէր ընտրել եկեղեցական երեցփոխին և ուրիշ եկեղեցիների ծուխերից:

—

Նոյեմբերի 16-ին, գիշերը, այս տարի առաջին անգամ սկսեց ձիւն գալ Թիֆլիսում: Փողոցներում ձիւնը հալվում էր, բայց քաղաքիս շրջականներում ընկած ձիւնը դեռ պահպանվում է մինչև այսօր:

—

Ղազախ գաւառի ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅ գիւղից մեզ գրում են. «Այս տարվայ գլխաւորակոչում մեր գիւղից զինուոր չընկաւ, իսկ Վերին-Աղդան գիւղից ընկաւ մի հոգի: Զինուորակոչը վերջացաւ նոյեմբերի 8-ին: Զինուորագրական ատեանը Ղազախ քաղաքումն էր:»

—

ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅ գիւղից մեզ գրում են. «Այժմ մեզ մօտ ցորենի թաղարն արժէ 8 րուբլի, գարին՝ 4 րուբլի: Ոչխարի մսի փութն արժէ 7 կոպէկ, իսկ ձու ամենևին չէ ճարվում: Շաքարի փութը ծախվում է 25 կոպէկ, և երևի դարձեալ կը թանգանայ, քանի որ այժմ սկսվում են գիւղական հարսանիքները, իրանց անպատակ ծախսերով, իրանց «կանչ» ասված տգեղ սովորութեամբ: Առժամանակ առևտուրը լաւ է:»

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են. «Անցեալ հոկտեմբեր ամսին քաղաքին մօտակայ Փաշաքեանդ գիւղում բացվել է հայոց եկեղեցական-ծխական արական ուսումնարան, որի հիմնարկութեան նախաձեռնողը՝ տեղական բարեկարգիչ Կիւրեղ վարդապետ Կիւրեղեանն է: Ուսումնարանը յաճախում են այժմ մօտ 40 աշակերտներ: Այդ ուսումնարանը, իր գոյութիւնը պահպանելու համար՝ ունի մշտական և հաստատ նիւթական աղբիւրներ: Ցանկալի կը լինէր որ շրջակայ Քեօսա-Ահմատ, Դալի-Ղարդաշ, Բաշքեանդ և այլ գիւղերի հասարակութիւնները հետևէին Փաշաքեանդ գիւղի հասարակութեան բարի օրինակին, իրանք էլ հոգալով իրանց մատաղ սերնդի կրթութեան գործի մասին:»

—

Հայոց Բարեգործական ընկերութեան խորհրդի քարտուղար, պ. Համբարձում Առաքելեան խնդրում է մեզ յայտնել, որ նորից փոխած լինելով իր բնակարանը, այսուհետև իր հասցէն լինելու է. Серебрянная улица, домъ Тулаева, № 40.

—

Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը հարց է յարուցել մինիստրների յանձնաժողովում՝ միջամտելու ուր հարկն է, որպէս զի 280,000 րուբլի բաց թողնվի Դերբենտում նաւահանգիստ կառուցանելու համար:

—

«Новое Время» հաղորդում է, որ խօլէրան Լենքօրանում նորից սկսել է կոտորածներ անել: Լրագիրը հարկաւոր է համարում նախազգուշացնել, որ չը պէտք է յոյս դնել Րէօմիւրի ջերմաչափի սնդիկի բարձրութեան վրա, որը զրօից ցած է և ձեռքերը ծալած նստել: Յիշեցնելով կազմի 1848 թւականի խօլէրայի սարսափելի կոտորածը ձմեռվան ամենադաժան, ամենացուրտ ամիսներում,—լրագիրը եզրափակում է. պէտք է ամենաանխնայ և անդադրում ուշադրութիւն դարձնել քաղաքների և գիւղերի առողջապահական դրութեան վրա և հեռացնել այն բոլոր պայմանները, որոնք կարող են միջոց տալ նրան, խօլէրային, նորից սաստկութեամբ ծնունդ առնելու: Չը պէտք է, ասում է նա, խօլէրայի յայտնվելու առաջին տպաւորութիւնների տակ սկսված ջերմ գործը՝ նրա թուլանալուց՝ մոռացութեան տալ:

—

«Правит. Вѣстникъ» լրագիրը հաղորդում է, որ անցեալ հոկտեմբեր ամսի 22-ից մինչև 29-ը, ուրեմն մի շաբաթվայ ընթացքում, Կուբանի շրջանում խօլէրայով հիւանդացել են 229 հոգի, մեռել 120, իսկ Բագուի նահանգում մի և նոյն ժամանակամիջոցում՝ հիւանդացել են 691 հոգի, մեռել են 436 հոգի:

—

«Новости» լրագիրը, առաջ բերելով Կովկասի ուսումնական շրջանի հոգաբարձուի շրջաբերականը՝ գիմնազիաներում աշակերտներին նախաճաշիկ տալու մասին, գտնում է այդ միտքը վերին աստիճանի գեղեցիկ, նպատակայարմար և խորին ուշադրութեան արժանի մի միտք. «հոգաբարձուն այդ խնդիրը յարուցեց դեռ անցեալ տարվայ նոյեմբեր ամսին, բայց գիմնազիական վարչութիւնը համակրութիւն չը յայտնեց դրան՝ ժամանակի և միջոցների սղութիւնը առաջ բերելով: Այդ դիտողութիւնները անհիմն գտնելով, գրում է լրագիրը, հոգաբարձութիւնը նորից է պնդում իր այդ մտքի վրա, գտնելով նրան բոլորովին հնարաւոր, եթէ այդ գործին աջակցութիւն կը յայտնեն ուսումնարանների հետ միասին՝ աշակերտների ծնողները, քաղաքային հասարակութիւնները և չքաւոր աշակերտներին օգնող ընկերութիւնները:»

—

ԲԱԼԱԽԱՆԻՑ մեզ գրում են նոյեմբերի 15-ից հետևեալը. «Վերջապէս ձեր լրագրում արծարծած էժանագին ճաշարանի հարցը իրականութիւն ստացաւ Բալախանում: Մի խումբ ինժեներ կառավարիչներ, ներկայ ամսիս 8-ին, օրինակելի մաքրութեամբ բացել են նաւթային գործարանների կենտրօնում էժանագին ճաշարան, բանւոր դասակարգի մարդկանց համար: Ճաշը շատ էժան է և անշուշտ աւելի մննդարար է մշակի համար, քան միայն չոր հացով կերակրվելը: Յաճախող բանւորների թիւը շատ է և քանի կերթայ՝ այդ թիւը, ի հարկէ, կաւելանայ: Ժամանակով ճաշարանը բաւականութիւն չի տայ հազարաւոր բանւորների պահանջին և յուսով ենք որ յարգելի պարոններ ինժեներները, նմանապէս և գործարանատէրերը չեն զլանայ իրանց ընդհանուր ծախսերի մէջ մտցնել տարեկան 50-ական րուբլի ճաշարանի օգտին, կենտրօնական ճաշարանի մի երկու ճիւղ ևս բանալու նպատակով: Պարոնները անշուշտ արժանի են բանւորների սրտագին շնորհակալութեան:»

—

Ներկայումս Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհուրդը զբաղված է այգեգործական դպրոցի համար տեսուչ գտնելու հարցով՝ նախկին տեսուչ Օստապօվիչի փոխարէն: Այդ պաշտօնի համար խնդիրք են տուել բազմաթիւ անձինք: Տեսչի ընտրութիւնը տեղի կունենայ, հաւանօրէն, դեկտեմբեր ամսին:

—

Պետերբուրգի լրագիրները հաղորդում են, որ Վրաստանի նոր էկզարխ Վլադիմիր կը մնայ Պետերբուրգում, մինչև նախկին էկզարխ, այժմ միտրօպօլիտ Պալլադիի Պետերբուրգ գալը:

—

Մենք չը գիտէինք մինչև այժմ, որ Պլեւնայի հերոս Օսման-փաշայի աղջիկը՝ բանաստեղծ է: Պետերբուրգի լրագիրները հաղորդում են որ այդ բանաստեղծուհին, Նեահար-խանումը, մօտ ժամանակներս պէտք է Պետերբուրգ գայ:

—

Գովելի է Ներսիսեան դպրոցի գրադարանական մասնաժողովի ցանկութիւնը՝ հերքելու մեր լրագրի մէջ հաղորդած այն լուրը, թէ «դպրոցի գրադարանը ամենաողորմելի վիճակի մէջ է և գրքերը փոխանակ աւելանալու՝ պակասում են»: Սակայն, ցաւում ենք, որ բարեմիտ մասնաժողովի ցանկութիւնը և իրականութիւնը միմեանցից շատ հեռու են: Միթէ մասնաժողովի անդամները կարծում են, թէ դպրոցի գրադարանի գոյութիւնը սկսվում է այն օրից, երբ իրանք ընտրվեցան: Գրադարանական մասնաժողովը ոչ թէ պէտք է պաշտպանէր այն ողորմելի վիճակը, որի մէջ գտնվում է հայոց ամենամեծ դպրոցի գրադարանը, այլ պէտք է նոյն իսկ հրապարակով խոստովանէր, որ այդ գրադարանի պայմանները հիմնական կերպարանափոխութեան են կարօտ: Մենք կրկնում ենք,—գրադարանից շատ գրքեր են պակասել և զանազան գրադարանապետների ժամանակ շատ գրքեր են կորել: Թող Ներսիսեան դպրոցի վարչութիւնը հաշուէ, թէ սկզբից մինչև այժմ գրադարանի վրա քանի հազարներ են ծախսվել, և ապա հաշուելով այժմ եղած գրքերի քանակութիւնը պատասխանէ մեզ, արդեօք գրադարանը ողորմելի վիճակի մէջ է, թէ ոչ, արդեօք գրքերը պակասել են թէ ոչ: Ընդհանուր խօսքերով՝ փաստերը չէ կարելի հերքել:

—

Կ. Պօլսից գրում են, որ հոկտեմբերի 26-ին, Ներսէս Վարժապետեանի մահվան 7-րդ տարեդարձի օրը, հանդիսաւոր հոգեհանգիստ է կատարվել՝ ի յիշատակ անմահ պատրիարքի:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԼԻՎԼԷՆԴԻ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆԸ

—

Դէմօկրատական կուսակցութեան պարագլուխ Կլիվլէնդի տարած յաղթութիւնը հիւսիսային Ամերիկայի հանրապետութեան նահանգական ընտրութիւններում՝ շատ նշանաւոր է: Այդ ընտրութիւնը մահացու հարուած է տալիս մաքսային հովանաւորող սիստեմի գոյութեանը և ասպարէզ է տալիս ազատ առևտրի գաղափարին: Լինկօլնից յետոյ 1860 թւին, դեռ ևս ոչ մի նախագահ այդ տեսակ յաղթութիւն տարած չէ: Կլիվլէնդի կողմն էին և այնպիսի քաղաքներ և նահանգներ, որոնց մասին դէմօկրատները երկիւղ էին կրում թէ իրանց պարագլխին հակառակ քուէ պիտի տային: Այդպիսով Նիւ-Եօրկ քաղաքը անսպասելի կերպով Կլիվլէնդին և դեմօկրատներին նպաստաւոր քուէ տուեց, ընտրելով նոր նախագահին 42,000 ձայների առաւելութեամբ: Կլիվլէնդի կողմն էր և ամենաընդարձակ նահանգներից մին, Իլլինօիս նահանգը, նմանապէս և Կալիֆօրնիան, որը միշտ համարվում էր հանրապետական կուսակցութեան կենտրօնատեղ, անցաւ դեմօկրատների կողմը: Նոյն իսկ Ինդիանա նահանգը, որը Հարրիսընին էր միշտ ընտրում, այս անգամ դաւաճանեց նրան, նոյնպէս և Օհայօ նահանգը: Մի խօսքով Կլիվլէնդ երկու անգամ աւելի ձայներ ստացաւ քան Հարրիսըն: Կլիվլէնդ կը ստանձնի հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը եկող տարվայ մարտի 4-ին (նոր տոմարով): Կլիվլէնդի դիրքը, որպէս նախագահի, շատ աջողակ կը լինի: Նա կունենայ ամերիկական սենատում ձայների ահագին մեծամասնութիւն, մանաւանդ, եթէ, ինչպէս վստահ են, դէմօկրատների հետ կը միանան և «ժողովրդական կուսակցութեան» ներկայացուցիչները:

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Հետևեալ փաստերն են հաղորդում արտասահմանի հայոց լրագիրները. «Քաղաքիս հայ հասարակութեան վիճակն խիստ տխուր և յոյժ դժուարահանդուրժելի եղած է: Ոճրագործութիւնք, աւազակութիւնք և հարստահարութիւնք սովորական դէպքեր դարձած են:

«Դեռ անցեալ յունիս 3-ին օրը երեք ճամբորդ մշեցւոց գիւղերէն տեմուեցան քաղաքէս 6 ժամ հեռի Գ ր ա ճ ա տ ա ղ անուանեալ լերանց մէջ: Այս պատճառաւ նոյն տեղերը գործ ունեցողներն այլ ևս համարձակութիւն չունին երթևեկելու: Դարձեալ յունիս 5 տեղւոյս հայ երիտասարդներէն մէկը շրջակայ գիւղերէն Շ ի ւ ք ի ւ ր լ ի կոչուած գիւղը կերթայ առուտուր ընելու համար. քաղաքէն դուրս ելնէ՝ յանկարծ ը է ժ ի ի դէտերէն մին որ հոն կեցած է կը պոռայ «սէնաէ թիւթիւն վար». բաւական խուզարկելէ յետոյ ոչինչ կը գտնէ: Սրդողած կը սկսի անգթաբար խեղճ երիտասարդը գանակոծել և չարչարել. մօտը գտնուած դրամը և ժամացոյցը կ'առնեն և այդպէս կիսակենդան վիճակի մէջ մերձակայ թաղի պահականոցը կը տանին և անտէ ի բանտ կառաջնորդուի:

«Հայ կին մը քաղաքէս 5 րոպէ հեռի Գ ը թ ը լ պ ը լ գիւղէ քաղաք իւր հիւանդ մօրն այցելութեան կուգայ և վերադարձին քաղաքին դռնէն քիչ հեռի ճանապարհին մէկ կողմը կը սպասէ իւր միւս գիւղացի ընկերներ: Երեք թուրք սրիկայք նշմարելով զայս՝ խեղճ կնոջ վրայ կը յարձակին և բռնութեամբ մերձակայ պարտիզի մը մէջ կը մտցունեն, պատիւը բռնաբարելէ զկնի վրան գտնուած զարդերը, ոսկեղէնները հաւաքելով կը փախչին: Ի վերջոյ կնոջ ընկերները իւր հեծկլտանաց և ողբոց ձայնը լսելով կը գտնեն և կիսամեռ ի գիւղ կը փոխադրեն: Հետևեալ օրը կը բողքեն տեղւոյս կառավարութեան:»

ԹՈՔԱԽՏԸ ԲՈՒԺԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՆՈՐ ԱՐԱԳ ՓՈՐՁԵՐ

—

Իտալական և ֆրանսիական բժշկական լրագիրները հաղորդում են հետևեալը.

Իտալիայի Նապոլի քաղաքի համալսարանի բժշկական ֆակուլտետի երկու պրօֆեսօրներ՝ դոկտոր Գրոսսի և դոկտոր Պաօլուչչի, հետևեալ փորձեր արեցին թոքախտաւորներին բժշկելու համար: Նրանք վերցնում են մաքուր «սալօլ» ասված հիւթի 10 գրամմ, խառն բաղցր նուշի իւղի 30 գրամմի հետ և սրսկում են հիւանդների կաշու տակ օրական երեք անգամ, (առաւօտ, կէսօրին և երեկոյեան), ընդամէնը մօտաւորապէս 3 գրամմ օրական: Ապա մի քանի օր չարունակ ընդմիջում են սրսկումները և այնուհետև նորից շարունակում: Հիւանդները շատ լաւ տանում են այդ բժշկութեան ձևը և դոկտոր Գրոսսիի վկայութեամբ, իր բոլոր թոքախտաւոր հիւանդները կլինիկայում, բացի մի հատ անյուսալի հիւանդից, արագ կերպով սկսեցին լաւանալ: Ս ա լ օ լ ասված հիւթի կաշու տակ սրսկելը՝ ունեցաւ հետևեալ նպաստաւոր հետևանքներ. թոքախտաւորների տենդային դրութիւնն անհետանում է, գիշերային քրտինքն այլ ևս չէ կրկնվում, հազը պակասում է, բացիլների քանակութիւնը թուքի մէջ նշանաւոր կերպով նուազում է, առողջութեան ընդհանուր դրութիւնը և ախորժակը լաւանում են և մարմնի կշիռը հեղհետէ աւելանում է:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

—

Հայոց մի որ և է եպիսկոպոսի կամ վարդապետի ընդունվելը որ և է բարձրաստիճան անձի կողմից՝ միշտ առանձին ուշադրութեան է արժանանում արտասահմանում հրատարակվող հայոց լրագիրների կողմից: Ահա այդպիսի մի դէպք.

«Գահիրէէն կը գրեն թէ Եգիպտոսի Խտիւ Բարձ. Ապպաս փաշան հոկտ. 20-ին Ալէքսանդրիայէն Գահիրէ վերադարձած ժամանակ, Եգիպտոսի առաջնորդ գեր. Խաթիճեան վարդապետը ուրիշ ազգերի հովիւներին նման երկաթուղու կայարանը գնացած էր Խտիվին դիմաւորելու: Այնտեղ Բարձր. Խտիվը յատկապէս հայերի առաջնորդին մօտենալով և ձեռքը սեղմելով, բացառիկ համակրութեան մի ապացոյց տալ ուզած է Հայերին: Երկու օր յետոյ պաշտօնական ընդունելութեան օրը երբ բոլոր ազգերի հոգևոր ներկայացուցիչները խտիվական պալատն էին գնացած, Բարձր. Ապպաս փաշան ադոնց բոլորին առջև հայերի առաջնորդին հրաւիրելով բազմել իւր աջակողմի առաջին աթոռին վրա, սիրալիր կերպով տեսակցած է անոր հետ 10 վայրկենի չափ:»

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պրագայի «Narodni Listy» չեխական լրագիրը հաղորդում է, որ Օլմիւցի նոր նշանակված հոգևոր առաջնորդ, եպիսկոպոս Կօնի՝ հրէական ծագումից է: Նրա ծնողները մինչև այժմ դաւանում են մովսիսական կրօնը:

***

Այս օրերս Բեռլինում պատահել է հետևեալը. Մի երիտասարդ գեղագործ, կրօնով բողոքական, սիրահարված լինելով մի հրէուհի աղջկայ վրա, այդ վերջինի ծնողները պահանջեցին երիտասարդից որ նա մովսիսական կրօնն ընդունէ օրիորդի հետ պսակվելու իրաւունքը ստանալու համար: Եւ

իրաւ երիտասարդը թողեց քրիստոնէութիւնք և ընդունեց հրէական կրօնը:

* * *

Ֆրանսիացիք հաւատացնում են, թէ այն զէնքերը, որ ֆրանսիական զօրքը խլեց դահօմէյցիներից, պատկանում են Շասպօ սիստեմային և դրանք նոյն հրացաններն են, որ 1870 թւի պատերազմին գերմանացիք խլեցին ֆրանսիացիներից Մէց քաղաքի պաշարման ժամանակ: Ինչպէս երեւում է գերմանացիք այնուհետեւ Աֆրիկա վաճառահանեցին այդ իրանց խլած հրացանները և ծախեցին աֆրիկեան վայրենի դահօմէյցիների ցեղի վրա:

* * *

Բարօն Լէօն դը-Լէնվալ առաջարկել է 3000 ֆրանկ մրցանակ այն ուսումնականին, որը մինչև ներկայ տարվայ դեկտեմբերի 31-ը կը հնարէ մի աւելի յարմար գործիք խուլերին լսեցնել տալու համար: Մրցանակը կը տրվի 1893 թւին՝ Ֆլօրէնցիայում, ուր և պէտք է ներկայացնել նոր գիւտը: Գիւտը քննելու համար կազմված յանձնաժողովի էկսպէրտներ հրաւիրված են՝ Լօնդօնից, Պարիզից, Վարշավայից, Վիէննայից, Ֆլօրէնցիայից և Նիւ-Եօրկից. սրանք բոլորն էլ բժիշկներ և պրոֆէսօրներ են լինելու:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԱՐԻԶ, 16 նոյեմբերի: Կօմպօզիտօր Չայկօվսկի ընտրված է գեղարուեստների ճեմարանի երաժըշտական բաժնի անդամ—թղթակից:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 նոյեմբերի: Մեծ իշխանուհի Ելիսավետա Մավրիկիեվնա երէկ ծնեց մի արու զաւակ:—Գրող Ա. Գալախօվ վախճանվեց 85 տարեկան հասակում:

ԼՕՆԴՕՆ, 16 նոյեմբերի: Շէր-Աֆզուլ յայտնեց, որ նա աւղանական էմիրի հպատակն է: Աբդուրահման խանը, ինչպէս երեւում է, գիտէր Շէր-Աֆզուլի դիտաւորութիւնները և աջակցել է նրան: «Times»-ի թղթակիցը նկատում է, որ այդ լուրը շատ կարևոր է, ըստ որում էմիրը իբաւունք չունէր խառնվելու Չիտրալի գործերում:

ՊԱՐԻԶ, 16 նոյեմբերի: Պարլամենտական քննիչ յանձնաժողովը, Պանամայի ջրանցքի վերաբերմամբ, լսեց դատաստանական քննիչ Պրինէի ցուցմունքները. Պրինէ մատնանիշ չարեց և ոչ մի պատգամաւորի վրա, որը փող ստացած լինէր Պանամայի ընկերութիւնից, և չը յայտնեց թէ բարօն Րէյնակ ստացել է այդ ընկերութիւնից մօտ 10 միլիօն. այդ մասին ոչինչ բացատրութիւն չէ գտնված:—Մինիստրները խորհրդակցում են, որ խնդիրք տան նախագահ Կարնօյին՝ իրանց հրաժարականի մասին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 նոյեմբերի: Մեծ իշխան Կոնստանտին Կօնստանտինօվիչի նորածին որդուն տըրվեց Օլեգ անունը:

ՊԱՐԻԶ, 17 նոյեմբերի: Մինիստրութեան հրաժարականը ընդունված է: Մինիստրները կը վարեն իրանց գործերը, մինչև նորերի ընտրվելը: Ընդհանուր կարծիքն այն է, որ մինիստրական ճգնաժամի անցնելը դժուարին է: Արմատական լրագիրները ասում են, որ նոր մինիստրութեան վիճակը պարզ կը լինի. նա պէտք է լոյս գցի Պանամայի ամբողջ գործի վրա. խուլ կերպով խօսում են պատգամաւորների ժողովը լուծելու մասին:

ԲՕՄԲԷՅ, 17 նոյեմբերի: Հնդկաց կառավարութիւնը մտադիր է ուղարկել մի վճռական յայտագիր Աւղանիստանի էմիրին՝ և պահանջել նրանից բաւականացուցիչ բացատրութիւն այն մասին, որ էմիրը խառնվել է Չիտրալի գործերում:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ
Նոյեմբերի 17-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	101 ր.	10 կ.
Բեռլինի վրա 100 մարկ — . .	49 ր.	$67^1/_2$ »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	40 »	15 »
Ոսկի — — արժէ . .	8 »	11 »
Մաքսայի կուպօններ — . .	162 »	50 »
Արծաթ — — — . .	1 »	10 »
Բօրսային դիսկօնտեր — . .	4 »	$5^1/_2$ »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի . .	103 »	— »
— — — — 2-րդ — . .	103 »	— »
— — — — 3-րդ —	— »	— »
— — — — 4-րդ —	— »	— »
— — — — 5-րդ —	— »	— »
— — — — 6-րդ —	102 »	75 »
6% ոսկեայ ռէնտա	166 »	25 »
4% ոսկեայ փոխառութիւն. . . .	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	102 »	75 »
— — — 3-րդ —	105 »	12 »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	242 »	50 »
— — երկրորդ	221 »	75 »
Պետական երկաթուղային ռէնտա.	104 »	— »
$4^1/_2$ ռէնտա	— »	— »
5% ներքին փոխառութեան . . .	94 »	87 »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	102 »	— »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.		
Գրաւ. թղթ. — — .	193 »	50 »
$5^1/_2$% Վլադիկ. գիւղ. հող. բանկի.	105 »	12 »
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած.		
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մնայ. .	159 »	25 »
— — — թղթադ. .	102 »	12 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.		
ընկերութեան օբլիգացիաները. .	101 »	75 »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	37 »
Օդեսայի — — .	102 »	25 »
Թիֆլիսի — — .	98 »	— »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	102 »	— »
— — Քութայիսի — .	102 »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր-Հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Վաղը, ՈՒՐԲԱԹ օր, նոյեմբերի 20-ին, 1892 թւին, ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

Ն. Ա. ԿՕԶԼՕՎ

վերադարձած լինելով Անգլիասպեան երկրից, և ուղևորվելով Ռուսաստան, պատիւ կունենայ մի մեծ և փայլուն ձեռնածուական երեկոյթ տալ:

Տեղերի գինը պակասեցրած է, որպէս զի ամեն մարդ կարողանար այցելել իմ ներկայացումը:

Տոմսակները վաղօրօք կարելի է ստանալ թատրօնի կասսայում: Սկիզբը երեկոյեան 8 ժամին: № 130 1—1

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԷԹԻ ՀԱՅՈՑ ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ԿՕՆՍԻՍՏՕՐԻԱՅԻ հրամանի համաձայն սրանով հրաւիրում եմ ՇԱՄՔՕՐԵՑԻՈՑ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ մեծապատիւ ծխական ժողովուրդներին շնորհ բերել առաջիկայ ԿԻՐԱԿԻ, նոյեմբերի 22-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, յիշեալ եկեղեցին կատարելու նոյն եկեղեցու նոր երեցփոխանի ընտրութիւնը: Վերատեսուչ բարեկարգութեան եկեղեցեաց հայոց Հալաբարի՝ Աշոտ քահանայ Թէմուրազեանց:
(№ 133) 1—2

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
MESSAGERIES MARITIMES
(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)
կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ԼՕՆԴՕՆԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ:
Հինգշաբթի, 26 նոյեմբերի (8 դեկտեմբերի), դուրս կը գնայ ԲԱԹՈՒՄԻՑ GUADALQUIVIR (ԳՈՒԱԴԱԼԿԻՎԻՐ) նաւը, նաւապետ VANNIER (ՎԱՆՆԻԷ) դէպի Կ. Պօլիս, Մարսէլ, Հավր, Լօնդօն, մտնելով և միջանկեալ նաւահանգիստները:
Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ՝ ՄԱԼԱՎԱԶԻ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ ՀԷԶՈՒԲԵԱՆՑ, իսկ ԲԱԳՈՒԻ մէջ՝ ԳՕԼԴԼՈՒՍ: (№ 23) 1—2

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է կենտրոնական գրավաճառանոցում Շիրակեցու „ԵՐԿՈՒ-ԵՂԲԱՅՐ“ վերնագրով գիրքը (Պատկեր իրական կեանքից) գինն է 8 կոպէկ:
(№ 133) 1—2

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
հրատարակվում է տարին երկու անգամ:
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ է 2 րուբլի:
Բաժանորդագրութիւնը շարունակվում է: Ցանկացողները դիմում են հետևեալ հասցէով
ТИФЛИСЪ, Николаевская 23.
1—3 № 133 Հրատարակիչ՝ Յովհաննէս ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
ՏԱՍՆՈՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատտեստատներ:

Աւանդելի առարկայք սոքա են՝ 1) Առևտրական տնտեսութիւն, 2) Առևտրական թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանօնադրութիւն և 7) գեղագրութիւն:

Ուսումը սկսվելու է հոկտեմբերի 1-ից: Ընդունելութիւնները սեպտեմբերի 15-ից, ամենայն օր, երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Աղէքսանդր Փրիդօնովի տանը, № 9 Սերգիէեվսկայա և Նագօրնայա փողոցների անկիւնում: Ծրագիրը ու կանոնները կարելի է ստանալ ԶՐԻԱՊԷՍ եղբ. Ծովիանօֆների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են կուրսերի հիմնողին.—въ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.
22—25

ԲԺԻՇԿ ՄՈՒՐԶԱՅԵԱՆ

կոկորդի, քթի և ականջի ցաւերի մասնագէտ, ընդունում է հիւանդներին ամեն օր
առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 1 ժամ.
երեկոյեան „ 5-ից — 7 —
իր բնակարանում, Գօլօվինսկի պրօսպէկտում, տուն № 7.
(№ 157) 6—6

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ վաճառականական դասակարգին պատկանող իւրաքանչիւր անձի համար ու ՄԱՏՉԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ առևտրական հաշւարարութիւնը առանց ուսուցչի օգնութեան ուսումնասիրելու համար:

Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

ՁԵՌՆԱՐԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՒԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Տոկոսների լիակատար աղիւսակներով, 1-ից մինչև 10.000 րուբ. համար. 1%-ից մինչև 12%.
Վաճառվում է եղբարց Ծովիանօֆների բանկային գրասենեակում և հեղինակի մօտ. Тифлисъ, Нагорная ул., № 9. Օտարաքաղաքացիք դիմում են վերջին հասցէով С. П. Мануэльянцу.
Գինն է 1 րուբլի: փօստի ծախս 21 կ. Գրավաճառներին զիջում կը լինի: 120—154
(9—№ 95)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՕՆ
ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ
Հինգշաբթի, նոյեմբերի 19-ին, հայ դերասանական մշտական խումբը
կը ներկայացնէ

I
ՃՈՒԽԻԿ
(MUSOTTE)
կօմեդիա 3 արարուածով, հեղինակութիւն Գիւ դը Մօպասանի, թարգմ. փոխ. ֆրանսերէնից.

II
ԱՐՋ
կօմ. 1 արարուածով, թարգմ. Յ. Տ.-Յ.

Մասնակցում է ամբողջ խումբը:
Ապդ. երկուշաբթի, նոյեմբերի 23-ին, ի նպաստ պ. Աբրահամեանի կը ներկայացվի „Շէյլօկ“ կամ Վենետիկի վաճառական:
№ 133 Սկիզբն է ժամի $7^1/_2$ երեկոյեան: Տեղերի գները սովորական են: 1—1

ՄԻ ՕՐԻՈՐԴ
որը ձեռագործի արհեստը ուսած է Կ. Պօլսի ֆրանսիական ուսումնարանում, պատրաստում է տան զարդեր նոր տարվայ համեմատ՝ ԲԱՐՁԵՐ, ՄՈՒԹԱՔԱՆԵՐ, ՍԵՂԱՆԻ ԾԱԾԿՈՑ և այլն, զանազան տեսակ կարված, ոսկեթելով, հուլունքով, մետաքսով և բարձրակար կանվա, նաև սպիտակեղէնի վրա մաքուր նշանագրեր:
Հասցէն Тифлисъ, Ѳоминая улица, д. Антонова, № 18. (№ 141) 2—5

Պատիւ ունենք յայտնելու կովկասի պ.պ. ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻՆ, որ մենք գտնվելով մշտապէս Վարշավայում մեր սեփական գործերի պատճառով, ընդունում և կատարում ենք նաև ուրիշների համար ամեն տեսակ թէ ԱՌՆԵԼՈՒ և թէ ԾԱԽԵԼՈՒ վերաբերեալ յանձնարարութիւններ:
Եղբարք ԵԱՐԴՈՒԼԵԱՆՑՆԵՐ
Մեր հասցէն. Варшава, Переѣздъ, д. № 9 № 117 8—15

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 18 Ноября 1892 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.